

bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi

bitig Journal of Faculty of Letters
(Cilt/Volume: 4 , Sayı/Issue: 7 , Haziran/June 2024)

Ebeveynleriyle Yaşamak Zorunda Kalan İşsiz Genç Bireylerin Aile İçi ve Toplumsal İlişkilerinin Sosyolojik Olarak İncelenmesi; Muğla-Menteşe Örneği*

Sociological Examination of Domestic and Social Relations of
Unemployed Individuals Who Have to Live with Their Parents; Muğla-
Menteşe Example

Hasan ŞEN

Prof. Dr.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Sosyoloji Bölümü

senhasan@mu.edu.tr

0000-0003-2111-2223

İbrahim DOĞAN

Sosyolog

ibrahimm.dogan0@gmail.com

0009-0004-1989-1082

Şafak AYDIN

Sosyolog

aydindsafak@gmail.com

0009-0005-3473-6686

Araştırma makalesi/Research article

Geliş Tarihi/Received: 23.03.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 05.06.2024

Atıf/Citation

Şen, Hasan vd. (2024), "Ebeveynleriyle Yaşamak Zorunda Kalan İşsiz Genç Bireylerin Aile İçi ve Toplumsal İlişkilerinin Sosyolojik Olarak İncelenmesi; Muğla-Menteşe Örneği", *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (7), 176 -200.

Şen, Hasan vd. (2024), "Sociological Examination of Domestic and Social Relations of Unemployed Individuals Who Have to Live with Their Parents; Muğla-Menteşe Example", *bitig Journal of Faculty of Letters*, 4 (7), 176-200.

Bu makale iThenticate, turnitin, intihal.net programlarından biriyle taranmıştır.
This article was checked by iThenticate, turnitin or intihal.net.

*TÜBİTAK 2209-A proje kapsamında desteklenmiştir.

Öz Bu çalışma öğrenim hayatından sonra hiç iş bulamayan veya belirli bir dönem iş hayatında bulduktan sonra işlerini kaybeden ve bu nedenle ebeveynleri ile yaşamak zorunda kalan işsiz bireyleri konu edinmektedir. İşsizlik en genel olarak, çalışma yaşına erişmiş ancak herhangi bir sektörde kendisine yer edinememiş bireylerin maddi gelir kaybı ve buna bağlı olarak yaşadığı manevi kaybı tarif etmektedir. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de resmi işsizlik oranı %10 seviyelerindedir. Bu çalışmanın odağında yer alan genç bireylerdeki işsizlik oranının %19.1 ile bu seviyenin çok üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. İşsizlik söz konusu genç bireylerde psikolojik, aile içi ilişkilerde ve toplumsal yaşamda ciddi sorunlara yol açmaktadır. Nitekim bireylerin öz benliklerinde ciddi derecede yıpranmaya neden olmakta, aile içerisinde türlü gerilimlerin oluşmasını beraberinde getirmekte ve toplumsal yaşam rutinlerini değiştirmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, işsizlikten dolayı ebeveynlerinin yanına dönmek zorunda kalan veya başından beri onlarla yaşayan bireylerin bireysel olarak, aile içerisinde ve toplumsal çevrede yaşadıkları sorunların tespitini yapmak ve sonuçlarını sosyolojik açıdan analiz etmektir. Araştırma nitel yöntem ve buna bağlı olarak derinlemesine mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Amaçlı ve kartopu örnekleme tekniği kullanılarak Muğla ili merkezi Mentese ilçesinde yaşayan 15 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Söz konusu çalışmada “Demografik” analizin ardından, araştırma verileri işsiz genç bireylerin yaşadıkları “Bireysel”, “Aile İçi Sorunlar” ve “Toplumsal Sorunlar” temaları altında analiz edilecektir. Çalışmada genç bireylerin içe kapanma, yalnızlık gibi bireysel sorunlar; aileleri ile maddi nedenlerden kaynaklanan iletişimsizlik, gerilim, baskı gibi sorunla ve sosyal hayatlarının kısıtlanması nedeniyle sosyalleşme sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: işsizlik, genç, sosyalleşme, depresyon

Abstract This study is about unemployed individuals who cannot find a job after their education or who lose their jobs after working for a certain period and therefore have to live with their parents. Unemployment most generally describes the loss of financial income and the resulting moral loss experienced by individuals who have reached working age but have not been able to gain a place in any sector. According to TÜİK data, the official unemployment rate in Turkey is around 10%. It is estimated that the unemployment rate of young individuals, who are the focus of this study, is well above this level at 19.1%. Unemployment causes serious problems in the psychological, family relations and social life of these young individuals. As a matter of fact, it causes serious wear and tear on individuals' self-esteem, creates tensions within the family, and changes social life routines. The main purpose of this study is to identify the problems experienced individually, within the family and in the social environment by individuals who had to return to their parents due to unemployment or who have lived with them from the beginning, and to analyze their consequences from a sociological perspective. The research was carried out using qualitative method and in-depth interview technique. Using the snowball and purposive sampling technique, in-depth interviews were conducted with 15 participants living in the Mentese district of Muğla province. Following the demographic analysis, the research data will be analyzed under the themes of "Individual", "Domestic Problems" and "Social Problems" Experienced by Unemployed People. In the study, it was determined that young people experienced individual problems such as introversion and loneliness. It was observed that they had problems with their families, especially due to financial reasons. It has been determined that young individuals have socialization problems due to restrictions in their social lives.

Keywords: unemployment, youth, socialization, depression

Giriş

“Yıllar önce bu konuyu araştırmaya başladığım ilk günlerde, bir işsizede sorduğum, “işsizlik nasıl bir şey?” şeklindeki soruma verdiği yanıtı unutmak mümkün değil: “Korkunç bir şey” demişti ve eklemişti “kendinden tiksiniyorsun, başkalarından nefret edersin, eşinden ve çocuklarından korkarsın”.

Nihat Erdoğan

Dünyada ve Türkiye’de görülen ve sonuçları itibariyle ciddi sorunlar yaratan işsizlik, şüphesiz birçok kesimi olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkilere maruz kalan kesimlerin başında genç bireyler gelmektedir. Nitekim Türkiye’de genç işsizlik oranı TÜİK’e göre %19,1 ile %10,2 olan genel işsizlik oranının üstünde seyretmektedir. Söz konusu bireylerin bir bölümü hali hazırda ebeveynleriyle yaşamaktadırlar. Bir kısmı ise bir dönem çalışmış, iş hayatı ile birlikte yeni bir düzen ve toplumsal ilişkiler kurmuş fakat işsiz kaldıktan sonra ebeveynlerinin yanına dönmüş bireylerden oluşmaktadır. İşsizliğin artışına paralel olarak bu bireylerin sayısı da artmaktadır. Bu nedenle sözü edilen konuyu sosyolojik olarak ele almak çok önemlidir. Zira o bireylerin işsizlikten kaynaklı olarak yaşadıkları bireysel, aile içi ve toplumsal sorunlar, sadece o bireyleri değil doğrudan ve dolaylı olarak birçok kesimi ilgilendirmektedir. Bu çalışmanın amacı yakıcı bir toplumsal konu ve problem olan işsizliği, ebeveynleriyle yaşayan veya yaşamak zorunda bireyler üzerinden sosyolojik olarak analiz etmektir.

İşsizlik birçok disiplin tarafından farklı biçimde ele alınıp incelenmektedir. Ekonomi disiplininde işsizlik genelde “gelir kaybı” olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan 1991: 22). Bu yaklaşımda işsizlik, onu yaşayan bireylerin temel insani duygularından ve işsizliğin ortaya çıkardığı toplumsal boyutlarından kısmi olarak arındırılarak sayı, parite ve oranlara indirgenmektedir. İşsizlik, psikoloji disiplininde daha ziyade birey üzerinde yarattığı etkiler bakımından tanımlanmakta ve bu nedenle ağırlıklı olarak psikolojik yönleriyle ele alınmaktadır. Sosyoloji disiplininde ise işsizlik, bireyi aşan bir düzlemde toplumsal yaşantı ile olan ilişkisinde görünür hale gelen boyutlarıyla ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Fakat şunu da ifade etmek gerekir ki, sosyolojik olarak işsizlik farklı teorik yaklaşımlarla farklı biçimlerde ele alınabilmektedir. Örneğin yapısal işlevsel teori açısından iş olgusu, toplumun düzenine ve istikrarına katkıda bulunan, işsizlik ise mevcut toplumsal yaşamın düzenli ve uyumlu yapısını bozan bir olgu olarak görülebilmektedir. Bu da işsizliğin toplumsal yaşam bütünlüğüne katkısı veya bu bütünlüğü bozan zarar veren boyutu ile ilgilenmek anlamına gelmektedir. Çatışmacı sosyoloji teorisi işsizliği, sömürünün olduğu bir toplumda sınıfsal çatışmaların somut bir tezahürü ve ağırlıklı olarak ekonomi politikasının konusu olarak ele almaktadır. Bu çalışmada işsizlik bu yaklaşımların dışında, bizzat onu yaşayan bireyleri merkeze alarak, ailesinin yanında yaşayan veya yaşamak zorunda kalan işsiz bireylerin yaşadıkları deneyimleri, işsizliğin bireysel, aile içi ve toplumsal etkileri üzerinden analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmada ele alınan işsizlik kategorisi “genç işsizliğidir”. Nitekim çalışma 15-24 yaş arası işi olmayan, toplam iş gücü (hem işi olan hem de işsiz) içerisindeki gençleri kapsamaktadır.

Çalışmada ilk olarak, işsizlik kavramsal açıdan ele alınacaktır. Bu bağlamda, işsizliğin bireysel, toplumsal ve aile içindeki etkileri tartışılacaktır. İkinci olarak çalışmanın yöntemsel modeline yer verilecektir. Son olarak alandan elde edilen veriler analiz edilecektir.

1. Kavramsal Tartışma

1.1. İşsizlik

Geçmişten günümüze süregelen iş ve çalışma olgusu yaşamımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Hemen her dönemde organize edilen işin ve çalışma yaşamının, organizasyon ve disiplin bakımından en yüksek formuna kapitalizm ve sanayileşme ile ulaştığı söylenebilir. Zira ilk etapta sanayi sektöründe oluşan işçi açığını kapatmak adına, bireyler özellikle kırdan kente göç yoluyla göç etmiş veya ettirilmiştir. Süregelen bu göçle beraber, sanayi kentlerindeki iş gücü zamanla fazla gelmeye başlamış ve kentler bu bireyleri absorbe edemez hale gelmiş, dolayısıyla işsizlik olgusu ortaya çıkmıştır. Nitekim zaman içinde yaygınlaşan işsizlik, kavram olarak ilk defa "1960'lı yıllarda Fransa'da kullanılmaya başlanmış ve toplumsal dışlanmışları, ekonomik büyümenin sonuçlarından yararlanamayan kişileri" ifade etmek için kullanılmıştır (Erol 2013: 46).

"Çağın vebası" ya da "insan potansiyelinin geniş bir çöplüğü" (Irmak 1996: 51) olarak tanımlanabilecek olan işsizliği, bireysel ve toplumsal açıdan iki şekilde ele alıp tanımlamak mümkündür. Bireysel açıdan işsizlik, kişinin çalışma isteğinin ve yeteneğinin olması, yani fiziksel ve zihinsel olarak çalışmasını engelleyecek bir sakatlığının bulunmamasına ve iş aramasına rağmen ücret getiren bir iş bulamaması anlamına gelmektedir (Gündoğan ve Biçerli 2004: 202). Toplumsal açıdan işsizlik ise, bireylerin çalışabildikleri halde iş bulamamaları nedeniyle iş gücünün kullanılmaması yani israf edilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımda iş gücü, ulusal üretim kaynaklarından biri olarak kabul edilmekte ve söz konusu kaynağın bir bölümü üretim dışı kalmaktadır, bu da toplumsal yaşantı bakımından bir israf ve kayıp olarak görülmektedir (Erdoğan 1991: 21, Talas 1976: 105-106).

1.2. İşsizlik Türleri

İşsizliğin birçok türü bulunmaktadır. Bunlardan biri olan gizli işsizlik, iş sahibi olmasına karşın, üretim ve verimliliği çok düşük olan veya hiç olmayan, bu nedenle toplam üretime katkısı olmayan kesimin oluşturduğu işsizliktir. Söz konusu durum genelde gelişmemiş ve az gelişmiş toplumlarda görülür. Açık işsizlik, fiziki gücü ve çalışma isteği olmasına karşın iş bulamayanların oluşturduğu işsizlik türüdür. Dönemsel işsizlik, bir döneme özgü olarak ortaya çıkan, ekonomik daralmanın sonucu artan işsizleri içeren işsizlik türüdür. Belli mevsimlerde örneğin turizm veya tarım gibi işlerde çalışan bireylerin, o mevsimlerin sona ermesiyle işsiz kalmaları ise mevsimlik işsizliktir (Irmak 1996: 124-32). Bu çalışmanın odağında yer alan genç işsizliği ise, 15-24 yaş arasında yer alan, iş bulma yeteneği ve isteği olmasına karşın çalışamayan kişilerin oluşturduğu grubu kapsamaktadır. Şunu da yeri gelmişken yeniden belirtmekte yarar var ki genç işsizlik oranları, genelde tüm yaşlardaki işsizlik oranından daha fazlasını oluşturmaktadır. Bu nokta, bu çalışmanın yapılmasındaki temel motivasyonlardan ve sosyolojik gerekçelerden birisini teşkil etmektedir.

1.3. Dünyada ve Türkiye'de İşsizlik

İşsizlik dünyanın birçok yerinde ve Türkiye'de görülmektedir. 2023 verilerine göre genel ülke sıralaması içerisinde Türkiye, %10,1 ile dünyada 42. sırada yer almaktadır. Genç işsizlik (15-24) oranı 18.7 ile 38. sıradadır (Country Economy 2024). TÜİK verilerine göre ise Türkiye'de "mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı %9,1, bu çalışmanın konusunu teşkil eden "genç nüfusta mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı %16,3" seviyesinde, genel olarak genç bireylerdeki işsizlik oranı %19.1 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK 2004). İşsizliğin birçok nedeni vardır. Fakat bu çalışmada işsizliğin nedenleri üzerinde detaylı olarak durulmamakta, işsizliğin özellikle gençler üzerindeki etkilerine odaklanılmaktadır.

1.4. İşsizliğin Birey, Aile ve Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkileri

İşsizliğin olumsuz sonuçlarına geçmeden önce, işin insan ve toplum nezdindeki anlamına ve önemine değinmekte yarar var. Yukarıda da bahsedildiği gibi iş, bir kişinin yaşamına anlam ve süreklilik kazandıran merkezi bir yaşam etkinliğidir (Jones, 1988: 162). Bir başka deyişle iş sadece gelir elde etmek değil, yaşama dair inşa edilen amaçlardan biridir. İş demek aynı zamanda çalışmak; bir bireyin kendisinin işe yaradığını düşünmesi, psikolojik doyuma ulaşması demektir. Aynı zamanda çalışma yaşamı ve iş dışı etkinliklere kapı açma kapasitesi taşıması nedeniyle toplumsal ilişkilerin inşası demektir. Konuya dair olarak Nancy Morce ve Robert Weiss (1955: 191), bir işte çalışmanın sadece bir yaşam kazanma aracı olarak işlev görmediğini belirtmektedir. Nitekim ona göre, ekonomik açıdan iyi durumda olan bu anlamda çalışma zorunluluğu olmayan ve geçinmeye yetecek paraları olan çoğu insan çalışmaya devam etmek istemektedir. Zira çoğu insanın toplumsal yaşamla bağ kurması iş sayesinde mümkün olmaktadır. Ters durumda işsizlik bir kişinin sosyalleşmesinin önünde en önemli engellerin başında gelmektedir çünkü sosyalleşmenin bir maliyeti vardır. İşsizlik örneğin sinemaya gitmek, eğlenceye katılmak, bir yerde bir kişi veya grupla oturmak için gerekli maddi geliri ya kısıtlamakta ya da ortadan kaldırmaktadır. Kısaca bir yaşam biçimi olan iş, maddi kaynak edinmenin yanı sıra kişiye güven duygusu aşılarda, toplumsal statü kazandırmakta, toplumsal destek sağlamakta ve kişinin, iş bölümü aracılığıyla tesis edilen toplumsal düzenin parçası olmasına katkıda bulunmaktadır (Yüksel 2003: 22).

1.4.1. İşsizliğin Birey Üzerindeki Etkileri

İşsizlik bireylerin yaşamlarını bireysel olarak olumsuz etkilemektedir. Öz saygı yitimi, güvensizlik, inançsızlık, stres ve yabancılaşma, aile içi sorunlar ve toplumsal ilişkilerin bozulması bu olumsuz sonuçlardan bazılarıdır. McClelland (1993: 29) işsizliğin, “ciddi mali zorluk ve yoksulluk, borç, evsizlik ve barınma stresi; aile gerilimleri ve ailenin dağılması, can sıkıntısı, yabancılaşma, utanç ve damgalanma, artan toplumsal izolasyon, suç, güven ve benlik saygısının aşınması, kişinin körelmesi ve birçok hastalık” demek olduğunu vurgulamaktadır. İşsizlik kaygısı, bireyi pasif olmaya itmekte, depresyona ortam hazırlamakta, bireyde karamsarlık, çaresizlik, yaşama küskünlük gibi duygulara yol açmaktadır. Dolayısıyla bireyin öz saygınlığını yitirmesine neden olabilmektedir (Dursun ve Aytaç, 2009).

İşsizlik bireylerin öncelikle psikolojik yaşantıları üzerinde fazlasıyla olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Feather (1997: 7-38) Amerika Birleşik Devletleri’nde 1929 yılında başlayan ve diğer ülkelere sıçrayan ekonomik çöküşü tarif eden “Büyük Buhran” (Great Depression) döneminde, bireylerin yaşadıkları olumsuz ruh halinin, “wear and tear” yani kişisel “yıpranma ve gözyaşı” ile tanımlandığını belirtmektedir. Jones’a göre ise (1988: 161), “büyük veya sık yaşam değişiklikleri, özellikle işsizlik gibi istenmeyen olgular psikolojik dengesizliğe yol açabilmekte, bazı kişiler ciddi sağlık sorunları ve psikiyatrik hastalıklar yaşayabilmektedir.” Ani işsizliğin başlaması, kişinin günlük yaşam rutinini, biyolojik saatini, yani alışılmış zaman döngüsünü bozabilmektedir. Bunun dışında yaşamdaki amaç duygusunu baltalayabilmekte, kimlik ve kişilik kaybına yol açabilmektedir. İşsiz kalan bireyler başarısızlık hissine kapılabilmekte ve işsizlik süresinin artması ile söz konusu his daha da yoğunlaşabilmektedir.

Durkheim’e göre (2014: 332) “ulusal, ekonomik, vb. bunalımlar gibi, toplu yaşamın anatomik kuruluşunu değiştirmeksizin işleyişini bozan geçici olaylar” intiharlara, bu da toplumsal istikrarın tehdit edilmesine ve toplumsal bütünleşmenin zedelenmesine yol açabilmektedir. Andrea Zuelkea ve arkadaşları da (2018: 403), işsizliğin ruh sağlığını kötü etkilediği ve yüksek bir depresyon riski taşıdığını ortaya koymaktadırlar. Depresyon da mevcut kişinin durumu unutmaya çalışması, ortamlardan belli bir müddet uzaklaşması, depresif uyku (yani sürekli uyuma) hali şeklinde kendini gösterebilmektedir.

1.4.2. Genç İşsizliği

Genç işsizliği günümüzde dünyada ve ülkemizde yakıcı toplumsal sorunlardan biridir. Uluslar Arası Çalışma Örgütü'nün raporuna göre dünya genelinde genç işsizliği 2023 yılında biraz düşmesine karşın %26,7 civarındadır (ILO 2023: 2). Bu oran ülkelere, gençlerin aldığı eğitime göre farklılık göstermektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi Türkiye'de resmi genç işsizliği 2023 yılında TÜİK rakamlarına göre %19.1 civarındadır.

İşsiz genç bireyler çok çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar genç bireylerin eğitim durumuna, ailesinin ekonomik durumuna ve toplumun onlardan beklentilerine göre değişmektedir. Konuya dair olarak Morrell, Taylor and Kerr (1998: 236-239) yaptıkları çalışmada, Avusturalya'da yaşayan 20-24 yaş aralığındaki gençlerde "işsizliğin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinin çoğunlukla intihar veya intihara teşebbüs şeklinde görüldüğünü, psikolojik rahatsızlık, sıkıntı ve strese yol açtığını, öz benlik saygısını düşürdüğünü tespit etmişlerdir. Getinet Ayano ve arkadaşları (2020: 5) Etiyopya'daki işsiz gençler üzerine yaptıkları çalışmada işsiz gençlerde, uzun süreli işsiz kalmanın sonucu oluşan depresyona bağlı olarak "düşük benlik saygısı, toplumsal desteğin zayıflaması, sigara, alkol kullanımı ve uyuşturucu kullanımı davranışları" gözlemiştir.

Bunun yanı sıra işsizlik bir insanın şimdiki ve geleceği planlama kapasitesini ve gücünü yitirmesine neden olabilmekte, yani bir kişiyi anı yaşama isteğinden, bir gelecek duygusuna sahip olmaktan ve böylece gelecekteki olaylar için plan yapmaktan alıkoyabilmektedir.

İşsizliğin gençlerde yarattığı en büyük kayıplardan birisi de özgürlük duygusudur. İşsiz bireyler ya çalışırken sahip oldukları maddi özgürlüklerini işsiz kalınca kaybettikleri ya da buna henüz sahip olamadıkları için ebeveynlerine bağımlı kalmaktadırlar. Bu da onlarda öz güven eksikliği yaratmakta, onları itaatkâr olmaya itmekte ve emir almaya açık hale getirmektedir. Bu da önce maddi sonra da buna bağlı olarak genel özgürlüklerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Ebeveynleriyle beraber yaşama durumları da çok çeşitli sorunlara yol açmaktadır. İşsizlik bireylerin kendilerine ve etraflarına karşı olan sorumluluk duygusunu zedelemektedir. Zira belirtildiği üzere iş ve çalışma aynı zamanda toplumsal yaşam katılımının anahtarıdır. Çalışma bir gelir kaynağı olmakla birlikte belirli toplumsal ilişkilerin de kurulması için gereklidir. Dolayısıyla işsizlik bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan gelirden yoksun olmaları ekonomik dışlanmayı ifade etmektedir yani işsizlik bugün ekonomik dışlanmanın en önemli kaynağını oluşturmaktadır (Çakır, 2002: 86). Bu durum genç bireyler için olduğu kadar o ülke için de ekonomik kayıp demektir. Zira genç işsizliğin bir sonucu da eğitilmiş ve diplomalı olanların daha iyi koşullar sunan gelişmiş ülkelere göç etmeleridir (Coenjaerts 2009: 120).

1.4.3. İşsizliğin Aile Üzerindeki Etkileri

İşsizlik aile üzerinde de ciddi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bunların arasında "aile fertlerinin, fakat özellikle küçük çocukların sağlığının bozulması, eşler arasında ciddi anlaşmazlıkların yaşanması ve ciddi mali sorunlar" (Gilley 1993: III) öne çıkmaktadır. Çünkü işsizlikten kaynaklanan düşük gelir insanların elektrik, su, gıda, okul harcamaları, giyinme ve eğlence gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu da doğrudan veya dolaylı olarak stres ve yabancılaştırmanın oluşmasına neden olmakta, dolayısıyla kişinin psikolojik iyi oluş halini, aile ilişkilerini ve sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir (Feather 1997: 39). İşsizlik mutsuz bir aile ortamına yol açmakta, bireylerin aile kurumuna olan güvenin sarsılmasına ve gerilimli aile ilişkilerine sebep olmakta, aile içi uyuşmazlık, kavga ve boşanma gibi birçok sorunu beraberinde getirebilmektedir (Kurt 2006: 373). Nitekim Türkiye'de işsizlik ve boşanma oranlarıyla ilgili yapılan çalışmalar, işsizliğin boşanmanın önemli sebeplerinden biri olduğunu göstermiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (2014: 47) yapmış olduğu çalışmada, özellikle "erkeğin işsiz kalması ile ailedeki ekonomik

sorunların aileyi bir arada tutma konusunda sorunlara neden olabileceğini ve dolayısıyla boşanma sayısında artışa neden olacağını göstermektedir”.

1.4.4. İşsizliğin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkileri

Sosyolojik açıdan işsizlik, her şeyden önce birey-toplum ilişkisindeki en temel bağın yani “iş” bağının kopması anlamına gelmektedir (Irmak 1996: 3). Aslen olumsuz bir duygu durumu olarak görülen işsizlik bireyler üzerinde olduğu kadar toplumsal yaşantı üzerinde de zararlı etkiler bırakabilmektedir. İşsizlik, ifade edildiği gibi öncelikle toplumu bir arada tutan temel değerleri yıpratmaktadır. İşsizlik, iş bölümünün bozulmasına yol açmaktadır. Zira Emile Durkheim’e (2014: 267) göre, toplumsal iş bölümü ve bilinçlerdeki benzerlik, toplumsal yaşamın iki kaynağıdır. Toplumsal iş bölümü bireylerin birlikte yaşama, toplumsal düzen ve dayanışma duygusunun şekillenmesinde önemli katkılarda bulunur. Sözü edilen iş bölümünün bozulması ise toplumsal düzeni, uyumu ve bütünleşmeyi bozar. Bu da beraberinde mevcut sisteme karşı önce eleştiri sonra da nefret duygularının ortaya çıkmasına neden olabilir. Çalışma yoluyla bir birey toplumsal ve bireysel bir kimliğe kavuşur. İş, bir insana çeşitli statü ve roller vererek onu toplumsal sistemle bütünleştirir ve genellikle iş, bir kişiyi potansiyel bir toplumsal ağ içine yerleştirir. İşsizlik, toplumsal statü ve rol kaybına yol açar. Yine işsizlik, yaşamı sürdüren kaynakların ve diğer toplumsal rolleri yerine getirme yeteneğini etkileyebilecek önemli bir toplumsal rolün kaybını içerdiğinden, bir kişi için olduğu kadar toplumsal yaşam açısından stres dolu bir süreç olarak kabul edilebilir (Jones 1988: 161-162, 165).

İşsizlik sadece bireysel ekonomik kayıp demek değildir, aynı zamanda toplumsal yaşamın ihtiyaç duyduğu ekonomik kayıp demektir ki bu da birçok toplumsal sorunu beraberinde getirmektedir. Öncelikle çalışabilir iş gücünün dışlanmasına neden olmaktadır. İşsiz kalma süresi uzadıkça kayıplar daha da artmaktadır. Nitekim bazen iş ararken harcanan efor çalışırken harcanan efordan çok daha fazla olabilmektedir. Bu da başlı başına bir iş gücü, vergi kaybı, kişilerde gelir kaybı ve devletin harcamalarının artması demektir. Söz konusu durum toplumsal yaşamda gelir adaletsizliğinin derinleşmesi anlamına gelmektedir.

İş kaybı aynı zamanda, bireyleri daha büyük bir toplumsal birliğin parçası gibi hissettiren ve yaşamlarına bir amaç veren toplumsal ağlardan ve sahip olunan rollerden uzaklaşmak demektir. Toplumsal ağlar kişinin psikolojik sağlığı açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Zira bu ağlar, zorluklar karşısında bir tür tampon işlevi görürler ve kişinin psikolojik mutluluğuna katkıda bulunurlar (Turner 1981: 357). İş kaybı, insanın toplumsal konumlarını, toplumsal ağlarını, sözü edilen ilişki ağlarını ve toplumsal sistemdeki algılanan amaçlarını tehdit edebilmektedir. Maddi kayıplara bağlı olarak yeme içme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçları dahi karşılamayan bireylerin toplumsal ortamlara katılımlarını kısıtlamakta, hatta bazen bunu imkânsız hale getirebilmektedir. Bu da kişinin toplumsal olarak izole olmasına yol açmaktadır.

İşsizliğin bu çalışmanın konusunu teşkil eden aileleriyle yaşayan işsiz gençler üzerinde bıraktığı önemli etkilerinden biri finansal baskıdır. İş kaybının sonucu olan gelir kaybı, genelde bireyler ve aileleri üzerinde büyük finansal yükümlülükler getirebilmektedir. Bu yükümlülüklerin karşılanamaması durumunda bireyler, ailelerine veya çevrelerine karşı zor duruma düşebilmektedir. Özellikle ebeveynlerin, işsiz çocuklarına iş bulmaları yönünde artan baskıları bu kişilerde yaygın ruhsal bozukluklara yol açabilmektedir (Kurt 2006: 359).

2. Araştırmanın Yöntemsel Modeli

2.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışma ailesiyle yaşayan ve yaşamak zorunda kalan işsiz bireylerin yaşadıkları sorunları konu edinmektedir. Şüphesiz genel olarak işsizlik birçok disiplin tarafından ele alınıp analiz edilmektedir. Türkiye’de işsizlik olgusunu sosyolojik ve ekonomik açıdan inceleyen birçok

çalışma bulunmaktadır. İşsizliği genel olarak ele alan çalışmaların olmasına karşın ailesi ile yaşayan işsiz gençleri konu alan sosyolojik çalışma çok azdır ve bu nokta literatürde akademik bir boşluğa yol açmaktadır. İşte sözü edilen boşluğu bir nebze doldurmaya gayret eden bu çalışma, genç işsiz bireylerin bireysel, aile içi ve toplumsal çevre ile yaşadıklarını sosyolojik olarak analiz etmeyi hedeflemektedir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi, Tekniği ve Kapsamı

İşsiz bireylerin yaşadıkları sorunların, çalışmanın kavramsal olarak tartışılan kısmında da ele alındığı üzere, bireylerin duygu durumuyla bağlantılı olması nedeniyle nicel yöntem ve tekniklerle ölçülmesinin zor olabileceği düşünülmüştür. Bu veya benzer konularda bireylerin içinde buldukları duygu yoğun durumları sosyolojik olarak analiz etmek, onların deneyimlerini anlamaya çalışmak ve yer yer hissiyatlarını dile getirmelerini istemek, katılımcıların görüşme sırasında verecekleri tepkileri yorumlamak çok önemlidir. Bunun için genellemeler yerine derin bir analize ihtiyaç duyulur (Cresswel 2013: 5, 99). Söz konusu ihtiyaca uygun olarak bu çalışmada nitel yöntem, buna bağlı olarak açık uçlu soruların sorulması, yanıtların kaydedilmesini içeren derinlemesine mülakat tekniği tercih edilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma Muğla ilinin Menteşe ilçesinde yapılmıştır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nden alınan etik kurul onaylı görüşme formu ile 2022 ve 2023 yılında 15 kişi ile görüşülmüştür. Birçok görüşme yüz yüze, bazı görüşmeler ise yaşanan deprem sonrasında içinde katılımcıların da olduğu öğrencilerin yurtlardan tahliye edilmesi nedeniyle (Muğla'dan ayrılmalarından dolayı) Zoom gibi elektronik ortamlarda yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 40 dakika sürmüştür. Çalışmada amaçlı ve kartopu (veya zincirleme) örneklem tekniği kullanılmıştır. Bunun nedeni söz konusu tekniklerin, "kişiden kişiye, kişiden de olaylara ulaşarak durumların tanımlanmasıyla bilgilerin zenginleştirilmesi"ne imkân vermesi ve benzer sorunları yaşayan kişilere, birbirlerini tanımlarından kaynaklı olarak daha kolay ulaşmanın mümkün olmasıdır (Cresswel 2013: 158). Zira araştırma esnasında görüşme yapılan katılımcıların yönlendirmeleri, yeni katılımcıların araştırmaya dahil edilmesini kolaylaştırmıştır.

Araştırma kapsamında genel olarak aileleri ile yaşayan işsizler ele alınmıştır. Yani önceden iş sahibi olup işini kaybedip aile evine dönenler veya başından beri ailesiyle yaşayan işsizler arasında kategorik bir ayırım yapılmamıştır. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden işsiz genç bireylerin seçiminde ailelerinin evlerine dönenler veya başından beri onlarla yaşayanlar çalışmanın odağında yer almıştır. Örnekleme oluşturan genç bireylerin eğitim düzeyleri, mesleki uzmanlık alanları ve hangi sektörlerde çalıştıkları gibi hususlar bir kıstas olarak alınmamıştır. Yine sözü edilen bireylerin işsiz kalma süreleri araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Şüphesiz bu noktalar detaylı olarak araştırılmaya muhtaç konular olmakla birlikte bu çalışmanın sınırlarını zorlamaktadır. Bu hususlar araştırmanın kısıtlılıklarını teşkil etmektedir.

Sahadan elde edilen veriler, kavramsal tartışma ile uyumlu bir sıra içinde işsizliğin "birey, aile ve toplumsal yaşam üzerindeki" etkileri şeklinde üç ana tema ekseninde demografik ve problematik olarak analiz edilmiştir. Sorulara verilen yanıtların sınıflandırılması ile oluşan tablolar, ilgili temaların altında sunulmuş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın analitik zemine oturması için aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

2.3. Araştırmanın Varsayımları

1. İşsizlik genç bireyler üzerinde ekonomik, psikolojik, aile içi ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır.

2. İşsizlik genç bireylerin psikolojik durumlarını etkilemekte, bunun sonucu olarak gençlerde “dışlanma”, “özgüven kaybı”, “stres ve gerginlik” gibi durumlar görülebilmektedir.

3. Ekonomik yoksulluk ve yoksunluk işsiz genç bireylerin aile ilişkilerini olumsuz olarak etkilemektedir. Dolayısıyla genç bireylerin aile ilişkileri bozulmakta, ailelerine bağımlılıkları ve ailelerinin müdahalelerine maruz kalma riski artmaktadır.

4. İşsizlik, genç bireylerin sosyalleşmesini engellemekte, toplumsal statü ve rollerinde kayıplara uğramalarına neden olmaktadır.

3. Verilerin Analizi

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet, Hane İçi İşsiz ve Aylık Gelir Durumları

	Katılımcıların Cinsiyeti	Katılımcı Dahil Hane İçerisinde İşsiz Sayısı	Hanenin Aylık Geliri
K.1	Erkek	2	10001-15000
K.2	Kadın	3	0-5500
K.3	Kadın	2	5501-10000
K.4	Kadın	2	5501-10000
K.5	Erkek	3	5501-10000
K.6	Kadın	1	10001-15000
K.7	Kadın	3	0-5500
K.8	Erkek	4+	0-5500
K.9	Kadın	3	0-5500
K.10	Erkek	4+	5501-10000
K.11	Kadın	3	15000+
K.12	Erkek	4+	5501-10000
K.13	Erkek	4+	0-5500
K.14	Kadın	1	0-5500
K.15	Erkek	4+	0-5500

Araştırmaya katılanların 7'si erkek 8'i kadındır. Cinsiyet sorulmasının nedeni işsiz bireylerin yaşadığı sorunların cinsiyete bağlı değişip değişmediğinin ölçülmesidir. Nitekim birazdan bu değişken farklı sorularda analiz edilecektir. Katılımcıların kendileri dahil hane içerisinde işsiz olan kişilerin sayısını 1'den fazladır. 5 katılımcı ailelerinde 4 ve daha fazla işsiz, 5 katılımcı 3 işsiz olduğu, 3 katılımcı 2 ve 2 katılımcı ise hanede tek işsiz olduğunu ifade etmektedir. Görüldüğü üzere işsiz sayısı bu ailelerde fazladır. İşsiz sayısının yüksek olduğu hanelerde zaten işsiz olmaları nedeniyle zorluk yaşayan bireylerin, evlerinde bulunan diğer işsizlerle birlikte daha da zorlandıklarını söylemek mümkündür. Özellikle maddi anlamda artan maliyetler ve harcamalar ailenin genel ekonomisini olumsuz etkileyebilmektedir. Ailenin elde ettiği mali gelir düzeyi bu noktada belirleyici olmaktadır. Şayet ailenin geliri görece iyi durumda ise işsizlikten olumsuz etkilenme durumu azalmaktadır. Aksine ailenin ekonomik durumu halihazırda kötü ise olumsuzluk daha da artmakta bazen işin içinden çıkılamamaktadır. Tabloya bakıldığında katılımcıların aylık geliri Türkiye'nin 2022-2023 yılı ortalaması düşünüldüğünde yoksulluk sınırında ve altındadır. Şöyle ki en düşük gelir grubuna sahip sayılabilecek 0-5500 gelir aralığına sahip katılımcı 7, 5501-10000 gelir aralığına sahip kişi 5, 10000-15000 gelir bandına sahip katılımcı sayısı 2 ve 15000 ve üzeri hane gelirine sahip katılımcı ise 1 kişidir. Hane gelirinin düşük seviyede olması, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini negatif olarak etkileyebilmekte, birazdan ele alınacağı üzere hem aile içerisinde hem de toplumsal çevrede sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir.

İşsizlik teorik bölümde ele alındığı gibi bireylerde bireysel, toplumsal hayat ve aile içi olmak üzere sorunlar yaratabilmektedir. Bu çalışmada söz konusu sorunlar aynı sırayla ele alınıp analiz edilecektir.

Tablo 2. İşsizliğin Katılımcılar Üzerindeki Genel Etkileri

Katılımcılara, “İşsiz kaldıktan sonra hayatınızda değişiklikler oldu mu, olduysa ne gibi değişiklikler oldu” şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtlar, işsizliğin genel olarak oldukça olumsuz sonuçlara yol açtığı yönündedir.

K.1	Her konuda olumsuz yönde değişiklik oldu.
K.2	Her konuda eksik hissetmeme sebep oldu.
K.3	Sosyal hayatım bitti bunalıma girdim.
K.4	Maddi sıkıntı yaşadım ihtiyaçlarımı karşılayamadım.
K.5	Çok zor durumda kaldım ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum ödemelerimde sıkıntı yaşadım.
K.6	Psikolojik bozukluk ve maddi sıkıntı yaşadım.
K.7	Geçim sıkıntısı çekiyorum.
K.8	Yakın çevrem benden uzaklaştı.
K.9	İhtiyaçlarımı karşılayacak maddi gücümü kaybettim.
K.10	Geçimsizlik, maddi ve manevi konuda çöküş yaşadım.
K.15	Parasız kaldım harcamalarımı kısıtladım.

Katılımcılardan K.1'in “her konuda olumsuz yönde değişiklik oldu” ifadesi durumu özetlemektedir. Aslında katılımcıların sarf ettiği her bir ifade bile başlı başına işsizliğin yarattığı tahribatların çeşitli türden boyutlarına ayrı ayrı vurgu yapmaktadır. Tablodan da görüleceği üzere işsizlik, manevi-psikolojik, ekonomik ve toplumsal alanda olmak üzere üç ana ekseninde etkisini göstermektedir. K.6'nın “psikolojik bozukluk ve maddi sıkıntı yaşadım”, K.10'un “maddi ve manevi konuda çöküş yaşadım” ifadeleri katılımcıların işsizlik sonrası sahip oldukları ruh halini göstermektedir. K.2'nin; “Her konuda eksik hissetmeme sebep oldu” ifadesi yaşanan öz güven yitimini gözler önüne sermektedir. K.14'ün, “Maddi anlamda çok kötü değişiklikler oldu” sözü, gelirlerinin azalması veya bitmesiyle birlikte katılımcıların yaşadıkları maddi zorlukların ifadesi niteliğindedir. Katılımcıların yaşadıkları manevi zorluklar K.8'in, “Yakın çevrem benden uzaklaştı” sözünde vücut bulmaktadır. Zira işsizlik toplumsal ilişkilerde birçok soruna yol açmaktadır. Çalışmadan elde edilen veriler, konuyla ilgili literatürle benzerlik göstermektedir. Nitekim, işsizlik genel olarak ciddi ekonomik sorunlara, bireylerde öz saygı aşınmasına, sıkıntı ve strese yol açmaktadır (Morrell, Taylor ve Kerr, 1998: 236-239). İşsizlik yine bireyleri karamsarlığa itmekte ve yaşama küsmelerini beraberinde getirmektedir (Jones, 1988: 161). Bunun yanı sıra bir kişinin yaşam rutinini bozulmasıyla sonuçlanabilmektedir (Feather 1997: 7-38). Dahası toplumsal statü ve rol kaybına yol açabilmektedir (Jones 1988: 161-162, 165). Ekonomik sorunlara yol açan işsizlik, ekonomik dışlanma ve buna paralel olarak toplumsal dışlanmanın kaynağını oluşturmaktadır (Çakır 2002: 86).

3.1. İşsiz Bireylerin Yaşadıkları Bireysel Sorunlar

İşsizliğin bireylerin yaşantısındaki ilk ve temel sonuçları önce bireysel düzlemde ve genellikle de psikoloji alanında görülmektedir. Şimdi bunlara bakmakta yarar var.

Tablo 3. İşsizliğin Katılımcıların Psikolojik Durumları Üzerindeki Etkileri

Katılımcılara, “İşsizliğin süresi arttıkça psikolojik bozukluklar yaşamaya başladınız mı? Kendinizi eve kapattığınız zamanlar oldu mu? Şeklinde sorulan sorulara verilen soru yanıtları şu şekildedir:

K.1	Kesinlikle başladım, Genellikle oluyor.
K.2	Evet başladım kendimi eve kapattım.
K.3	Evet yaşadım ve evden çıkmak istemedim
K.4	Can sıkıntısı yaşıyorum, evet.
K.5	İster istemez bazen oluyor psikolojim bozuluyor ama kimseye yansıtmıyorum, hayır hiç olmadı.
K.6	Evet yaşadım yalnız kalmak istedim.
K.7	Evet zor zamanlarım oldu kendimi tek hissettim.
K.8	Sıklıkla yaşıyorum evden zaten çıkmak istemiyorum.
K.9	Evet başladım dışarıya çıkmak istemedim.
K.10	Bazen yaşıyorum o sıralarda tek kalmak iyi geliyor.
K.11	Evet yaşadım bu sürede tek kalmak istedim.
K.12	Evet kaygılarım ve endişem arttı kimseye görüşmek istemedim.
K.13	Evet destek almak istedim ancak tek başıma kaldım.
K.14	Hayır yaşamadım eve kapatmam kendimi.
K.15	Yaşadığımı düşünüyorum genelde eve kapanırım.

Tabloda da görüldüğü gibi, 14 katılımcı işsiz kaldıktan sonra katılımcıların önemli bir kısmı psikolojik bozukluk yaşadığını ve akabinde kendilerini eve kapattığını ifade etmişlerdir. 1 katılımcı psikolojik bozukluk yaşadığını ancak kendisini eve kapatmadığını söylemiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar, işsizliğin onlar üzerinde farklı ağırlıklarda da olsa psikolojik baskı ve sıkıntıya yol açtığı yönündedir. Katılımcılarda genel olarak yalnızlık, depresif uyuma ve endişe hali öne çıkmaktadır. Yalnız bu noktada şunu da ifade etmek gerekir ki işsizliğin bireyler üzerinde genel olumsuz etkileri olduğu bilinmekle birlikte, bu etkiler bir insanın kişilik yapısına, aile ve toplum yapısına ve maruz kaldığı işsizliğin süresine göre değişebilmektedir (Feather 1997: 37). Bu çalışmada bu noktalar detaylı olarak incelenmemiş, işsizliğin genel etkilerine odaklanılmıştır.

Konuya dair yapılan çalışmalar söz konusu baskı ve sıkıntının birçok hastalığa yol açtığını (McClelland 1993: 29), bunların başında hafif veya ağır depresyon ve psikiyatrik hastalıkların geldiğini göstermektedir (Zuelkea vd. 2018: 403). İşsiz kalma durumu uzadıkça sonuçlar daha da ağırlaşmakta, depresyonun yanında “düşük benlik saygısı, toplumsal desteğin zayıflaması, sigara, alkol kullanımı ve uyuşturucu kullanımı davranışları” gözlenmektedir (Ayano vd. 2020: 5). Nihat Erdoğan yaptığı 1991 yılında yaptığı kapsamlı çalışmada işsizlerin kullandıkları ifadeler arasında şunlar öne çıkmaktadır: “Kendi açımdan ölmek istiyorum. İşsizlik gururumu kırıyor”, “Her şey bize karanlık geliyor, mutlu olamıyorum. İnsan karamsar oluyor”, “Aşağılık duygusuna kapılır”, “Çalışan bireylere imrenir, kendine kızar, hayata küser.” Katılımcıların beyanlarından da görüleceği üzere bahsedilen birçok olumsuz durumu yaşayan işsizler kendilerini eve ve birazdan değinileceği üzere dış

dünyaya kapatma eğilimindedirler.

Tablo 4. Katılımcıların Ailelerinden Maddi Yardım Almaları Durumlarında Hissettikleri Duygu

Katılımcılara yöneltilen “maddi ihtiyaçlarınız için yardım aldığınız kişiden rahatlıkla harçlık isteyebiliyor musunuz?” şeklindeki soru sorulmuştur.

K.1	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.2	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.3	Kimseden yardım alamıyorum.
K.4	İsteyemiyorum sıkıntı oluyor.
K.5	Utanarak istiyorum.
K.6	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.7	Hayır çünkü aldığım kişi tek başına yetişemiyor.
K.8	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.9	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.10	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.11	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.12	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.13	Hayır. Rahatlıkla harçlık isteyemiyorum.
K.14	Çoğunlukla hayır.
K.15	Evet. İsteyebiliyorum.

Katılımcılardan gelen yanıtlara bakıldığında, 15 katılımcının 14’ü maddi açıdan yardım istediğini ve yardım alırken kendilerini rahat hissetmediğini ifade etmektedir. Ailesinin yanında yaşayan veya işten ayrıldıktan sonra yaşamak zorunda kalan işsiz bireyler, maddi bir gelirleri olmadığı için, ebeveynlerinin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Teorik kısımda ele alındığı üzere, Loring Jones (1988: 161), söz konusu desteğin bireylerin zor dönemlerinde sahip oldukları sorunları azaltmak ve toplumla olan bağlarının devamını sağlamak, toplum yaşamına uyum gösterme noktasında çok önemli olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar yardım almalarına karşın, iki nedenden dolayı kendilerini kötü hissetmektedirler. Öncelikle kendilerini ailelerine bir yük olarak görmektedirler. Bunun yanı sıra, bireysel olarak birilerine bağımlı olmanın yarattığı ruh hali kendilerini olumsuz olarak etkilemektedir. Zira gelen yanıtların da gösterdiği gibi, işsiz bireyler, ebeveyninden çekinerek para istemektedir. Bu da onlarda benlik saygısına zarar verebilecek bir duruma yol açabilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Kişisel Harcamalarına Aile Müdahalesi

Katılımcılara yöneltilen “Kişisel harcamalarınıza aile üyeleriniz müdahale ediyor mu?” şeklindeki soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

K.1	Hayır.
K.2	Evet.
K.4	Babam karşıladığı için müdahale ediyor.
K.5	Hayır kimse müdahale etmiyor.
K.6	Evet.
K.7	Hayır.
K.8	Evet.
K.9	Müdahale edilecek bir harcamam olmuyor.
K.11	Evet.
K.12	Evet.
K.13	Hayır.
K.14	Hayır.
K.15	Evet.

Tablodan görüldüğü üzere, 2 katılımcı bahsedilen soruya net bir şekilde yanıt vermez iken, 5 katılımcı harcamalarına aile üyeleri tarafından müdahale edilmediğini belirtmektedir. 7 katılımcı ise kesin olarak müdahale edildiğini ve 1 katılımcı ise müdahale edilecek harcaması olmadığını yani harcamalarını asgari düzeyde kısıtladığını belirtmiştir. “Para alan buyruk alır” deyiminde de içerdiği şekliyle, birilerine bağımlı olmanın da tavizkâr olmayı beraberinde getirme riski de düşünüldüğünde, söz konusu müdahalenin bireyler için ne denli zor olduğu tahmin edilebilir. Söz konusu müdahale bireylerde baskıya dönüşebilmektedir. Bu baskı aileleri tarafından genç bireyleri çalışmalarını gerektiği yönünde olabilmektedir.

Tablo 6. Ailelerinin Katılımcılara Baskı Yapıp Yapmama Durumu

K.1	Hayır.
K.2	Evet.
K.3	Hayır.
K.4	Para vermemek için yapıyorlar.
K.5	Söylemde bulunuyorlar artı olarak kendim de bıkiyorum.
K.6	Hayır.
K.7	Yapmıyor.
K.8	Evet.
K.9	Hayır.
K.10	Biraz.
K.11	Hayır.
K.12	Evet.
K.13	Evet.
K.14	Hayır.
K.15	Evet.

Katılımcılara sorulan, "Aileniz çalışmanız için size baskı yapıyor mu?" sorusuna tabloda da görüldüğü üzere 8 katılımcı evet ve türevi olan yanıtlar vermiştir. 7 katılımcı ise baskı yapmadığını söylemiştir. Teorik kısımda tartışıldığı üzere, bir iş bulmak ve bunda başarılı olmak, kişisel bir amaç olduğu kadar merkezi bir toplumsal beklentidir. Beklenti bazen doğrudan baskıya dönüşebilmekte, özellikle aileler işsiz üyelerine iş bulmaları yönünde artan ve sürekli baskılarda bulunabilmektedirler (Feather 1998: 9). Sözü edilen baskı da aile ilişkilerinde bozulmalara yol açabilmektedir. Burada şunu belirtmek gerekir ki işsizliğin etkileri, hane içerisinde işsiz bireylere baskı yapılıp yapılmaması veya baskının oranı kültürel yapıya göre değişiklik gösterebilmektedir. Nitekim verilen yanıtlar 2 katılımcı hariç kadınlara sözü edilen konuda bir baskı yapılmadığı ama erkeklere büyük oranda baskı yapıldığını göstermektedir. Bu noktada iş rolü kavramı durumu analiz etmek için önem kazanmaktadır. "İş rolü, çoğu zaman aile, din, cinsiyet veya ırktan daha önde gelmektedir" (Irmak 1996: 9). Toplumsal olarak bireylere yüklenen roller sonucu, toplumsal kimliği, statüyü şekillendirmektedir. Örneğin ataerkil toplumlarda erkekler iş bulması ve çalışması şeklinde bu rol, geleneksel olarak statüye gömülü ve kayıtlı olabilmektedir. Bunda erkeklere çalışması, kendisini ve ailenin geçimi sağlaması şeklinde onlara yüklenen "erkeklik" eksenli toplumsal cinsiyet rolleri etkili olabilmektedir. Burada çalışmak, para kazanmak Türkiye'de kadınlardan ilk etapta beklenen roller değildir yani bireylerin iş sahibi olamama durumu biyolojik cinsiyet kimliğinden daha ziyade toplumsal cinsiyet kimliğine bağlı olmaktadır (Sandalcılar 2012: 226). Erkeklere bu rol geleneksel olarak kayıtlanmaktadır.

Geleneksel aile tiplerinde ataerkilliğe bağlı bir sistemde erkeğe verilen rollerden birinin evin reisi olması sonucunda, erkek bireyler, işsizlik nedeniyle aile ve toplum baskısına daha fazla maruz kalabilmektedirler. Zira "ailenin reisi" olarak kodlanan erkeğin işsiz olması diğer tüm aile bireylerini etkileyebilir çünkü diğer aile bireylerinin sorumluluğu onun

üzerindedir (Kocacık 2000: 74). Yalnız, kadınların söz konusu baskıdan tamamen azade olmadığını ve kadınlardan da maddi anlamda beklenti içine girildiğini söylemekte de yarar var.

3.2. İşsiz Bireylerin Yaşadıkları Aile İçi Sorunlar

İşsizlik sadece bireysel sorunlara yol açmamakta, ailesiyle yaşayan veya yaşamak zorunda kalan bireylerin ebeveynleriyle olan ilişkilerinde çeşitli sorunlar meydana getirmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Aile İlişkileri

İşsizlikten kaynaklı bireysel sorunlar kadar aile içinde de sorunlar yaşadıkları varsayımıyla katılımcılara; "Ailenizle ilişkilerinizde kopukluk veya zıtlık hissediyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Gelen yanıtlar aşağıdaki gibidir:

K.1	Bazen hissediyorum.
K.2	Evet.
K.3	Evet.
K.4	Evet.
K.5	Her şeyi kendi başıma hallediyorum kopukluk ve zıtlık olmadan.
K.6	Evet.
K.7	Hayır.
K.8	Hayır.
K.9	Evet.
K.10	Evet.
K.11	Evet.
K.12	Evet.
K.13	Evet.
K.14	Evet.
K.15	Evet.

Katılımcılardan 11'i aileleri ile aralarında oluşan kopukluk ve zıtlığı tam olarak hissetmektedir. 1 katılımcı bazen hissettiğini söylemekte, 1 katılımcı her şeyi kendi imkânlarıyla halletmeye çalıştığını bu neden zıtlık olmadığını söylemekte ancak bunun bir kopukluk olduğunu belirtmekte, 2 katılımcı ise kopukluk ve zıtlık olmadığını söylemektedir. İşsizliğin genel olarak bireysel düzeyde olduğu kadar aile gerilimleri şeklinde de olumsuz sonuçlar doğurduğu bilinmektedir (Feather 1997: 39, Gilley 1993: III, McClelland 1993: 29, Erdoğan 1991). Bu çalışmada elde edilen veriler, işsiz bireylerin aileleriyle zıtlığa başladıklarını ve onlardan kopmaya doğru giden bir süreci yaşadıklarını göstermektedir. İşsizlik sadece mevcut aile ilişkilerini bozmamakta, aile kurumuna olan inancı da zayıflatmakta ve aile kurmak isteyen bireylere ket vurabilmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Aileden Ayırı Gibi Hissedip Etmediklerine Dair Düşünceleri

“Hane içerisinde kendi ailenizden farklı biri gibi hissediyor musunuz? şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların verdikleri yanıtlar şunlardır.

K.1	Hayır.
K.2	Evet.
K.3	Bazen hissediyorum.
K.4	Evet kendimi o eve ait hissetmiyorum.
K.5	Hayır hissetmiyorum.
K.6	Evet.
K.7	Evet.
K.8	Hayır.
K.9	Evet.
K.10	Evet.
K.11	Evet.
K.12	Evet.
K.13	Evet.
K.14	Evet.
K.15	Evet.

Tabloda da görüldüğü üzere 12 katılımcı hane içerisinde kendi ailelerinden farklı biri gibi hissetmekte, 3 katılımcı ise böyle bir duygu hissetmemektedir. İşsiz bireyler sadece kendisine, birazdan değinileceği üzere sadece toplumsal hayata değil kendi ailelerine de yabancılaşmaktadır. Öncesinde bir iş kolunda çalışmış daha sonrasında işsiz kalmış bireylerin veya kendine ait bir evde yaşamış, işsiz kaldıktan sonra ebeveynlerinin yanına taşınmış bireylerde kendilerini farklı görme, buldukları aileden başka biri gibi hissetme durumu gözlemlenebilmektedir. Ailede yabancılaşma ve aileye yabancılaşmaya olarak tanımlanabilecek bu durum, ailesiyle yaşamak zorunda kalan işsiz bireylerin, buldukları durumdan kaynaklı olarak aile ile ilişkilerinin zayıfladığını ve işsiz kaldıkları süre arttıkça bu durumun giderek daha da kötü bir hal aldığını göstermektedir. Karşılıklı beklentiler ve bu beklentilerin karşılanamaması, mevcut durumu daha da kötü hale getirebilmektedir.

Tablo 9. Ailelerin Katılımcılardan Ekonomik Beklentileri

Katılımcılara, “aile ekonomisine katkı sağlamanız diğer aile üyeleri tarafından bekleniyor mu? şeklinde yöneltilen soruya verdikleri yanıtlar şu şekildedir.

K.1	Aslında beklenmiyor ama en azından kendi ihtiyaçlarımı karşılamalıyım.
K.2	Evet.
K.3	Evet haliyle bekleniyor.
K.4	Maalesef evet.
K.5	Evet herkes üzerine düşeni yapması gerekiyor elinden geldikçe.
K.6	Evet.
K.7	Evet çünkü yetmiyor.
K.8	Evet.
K.9	Evet.
K.10	Evet.
K.11	Evet.
K.12	Evet.
K.13	Evet.
K.14	Evet.
K.15	Evet.

Araştırmada 14 katılımcı ailesinin kesin olarak ekonomiye destek olmalarını beklediğini, 1 katılımcı ise beklenmediğini ancak kendisinin bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmektedir. Buradan da görüleceği üzere kadın veya erkek fark etmeksizin, ailelerin konuya dair bir beklenti içinde olduklarını göstermektedir yani konuyla ilgili olarak Türkiye’de kadınların da ekonomik sürece katılmaları yönünde artan bir beklentinin oluştuğunu söylemekte yarar var.

Tablo 10. Aile İçinde Yaşanan Tartışmalar

Konuya dair olarak katılımcılara şu soru yöneltilmiştir: “hane içerisinde tartışmalar yaşıyor musunuz?”

K.1	Bazen yaşıyorum, çoğu zaman bu konuda tartışıyoruz.
K.2	Evet yaşıyorum, evet düşünüyorum.
K.3	Bazen yaşıyoruz, ilgisi vardır evet.
K.4	Bazen oluyor, tartışmalar zaten maddi yönden beklentiden kaynaklı oluyor.
K.5	Bazen oluyor ama aşırı bir durum olmadan, evet genellikle zaten işsizlik yüzünden oluyor ama sonuçta çalışmadan da olmaz.
K.6	Evet oluyor ama işsiz olduğumdan kaynaklı olduğunu düşünmüyorum.
K.7	Evet oluyor, evet babam tek çalıştığı için oluyor geçinemiyoruz.
K.8	Maddi konuda tartışmalar yaşanıyor, evet düşünüyorum.
K.9	Evet yaşanıyor, ilgisi olduğunu düşünüyorum.
K.10	Maddiyattan dolayı biraz yaşanıyor, işsizlikle alakası oluyor.
K.11	Evet geçim sıkıntısı tartışması oluyor bu da işsizlikten kaynaklı.
K.12	Bazen oluyor olduğu zamanlarda ekonomik kaynaklı.
K.13	Evet oluyor ve işsizlikten kaynaklı söylemler oluyor.
K.14	Çoğunlukla hayır, hayır düşünmüyorum.
K.15	Evet oluyor iş bulamamam nedeniyle tartışıyoruz.

12 katılımcı aile içinde tartışma yaşadığını ve bu tartışmaların işsiz olmalarından kaynaklı olduğunu söylemektedir. 1 katılımcı tartışmanın olduğunu fakat bunun işsizlikten kaynaklanmadığını ifade etmiştir. 2 katılımcı ise ailesinde tartışma ortamının olmadığını söylemiştir. Daha önce ele alındığı üzere, iş kaybıyla gelen gelir kaybı, genelde bireyler ve aileleri tarafından karşılanması gerekli büyük finansal yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülüklerin karşılanamaması durumunda bireyler, ailelerine veya çevrelerine karşı zor duruma düşebilmektedirler. Bu durum gerilimlere, bazen aile içi tartışmalara ve ardından aile ilişkilerinde ciddi bozulmaya yol açabilmektedir (Kurt 2006: 359, 373).

Tablo 11: Katılımcıların Aileleri ve toplumsal Çevreleri Tarafından Sözlü Şiddete Maruz Kalma Dağılımı

Katılımcılara Aileniz ve toplumsal çevreniz tarafından sözlü şiddete maruz kaldınız mı? şeklinde soru yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

K.1	Bazen
K.2	Evet
K.3	Hayır
K.4	Bazı zamanlar evet oldu
K.5	Kesinlikle hayır
K.6	Hayır
K.7	Hayır
K.8	Hayır
K.9	Hayır
K.10	Hayır
K.11	Hayır
K.12	Hayır
K.13	Evet
K.14	Hayır
K.15	Evet

Tabloda görüldüğü üzere 5 katılımcı sözlü şiddete maruz kaldığını 10 katılımcı ise sözlü şiddete maruz kalmadığını söylemiştir. Katılımcıların sözlü şiddete maruz kaldıkları durum, aile içi sorunların zirveye çıktığının bir işareti olarak görülebilir.

3.3. İşsiz Bireylerin Yaşadıkları Toplumsal Sorunlar

İşsizliğin kendi başına değerlendirilemeyecek, aile içi, ekonomik ve psikolojik faktörlerden yalıtılamayacak bir toplumsal sorun olduğu bir gerçektir. Nitekim konuya dair Nihat Erdoğan (1991:114-115), “işsizlik salt bir toplumsal sorun değil, diğer toplumsal sorunların da kaynağı olabilecek bir sorundur” ifadesini kullanmaktadır. Çünkü işsizlik başta aile içi sorunlara, bundan dolayı da örneğin boşanmalara yol açmaktadır. Yine işsizlik kişinin toplumsal yaşamla kurduğu ilişkiyi ciddi şekilde yıpratmaktadır. Toplumsal yaşama ait olma duygusunu zedelemekte, kolektif bütünün bir parçası olma hissini ortadan kaldırmaktadır.

Tablo 12. Katılımcıların İşsizliğe Dair Kısıtlanan Sosyal Hayatları

Katılımcılara konuya dair olarak, “toplumsal hayatınızda kısıtlamalar yapıyor musunuz, yapıyorsanız bu kısıtlamalar nelerdir?” sorusu yöneltmiştir. Gelen yanıtlar şu şekildedir:

K.1	Evet, arkadaşlarımla dışarı çıkıp bir şeyler içemiyorum.
K.2	Evet.
K.3	Evet yapıyorum ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum.
K.4	Sosyal hayatım yok çünkü param yok.
K.5	Evet yaşıyorum, ihtiyaçlarımı erteliyorum.
K.6	Hayır.
K.7	Evet dışarı çıkamıyorum gezemiyorum.
K.8	Hayır.
K.9	Sosyal hayatım yok.
K.10	Hayır.
K.11	Hayır.
K.12	Evet arkadaşlarımla dışarıya çıkamıyorum.
K.13	Evet yapıyorum.
K.14	Hayır.
K.15	Dışarı bile çıkmıyorum.

Tablodan da görüldüğü üzere, 10 katılımcı toplumsal hayatının olmadığını veya toplumsal hayatında kısıtlama yaptığını belirtmiştir. 5 katılımcı ise toplumsal hayatında kısıtlama yapmadığını söylemiştir. Görüldüğü üzere katılımcıların çoğu toplumsal hayatlarında kısıtlamaya gitmektedirler. K.9'un, “sosyal hayatım yok” ve K.15'in; “dışarı bile çıkmıyorum” sözleri katılımcıların içinde buldukları durumu özetler niteliktedir. Malik (2014: 3) gençlerin artan toplumsal yabancılaşmasının, işsizliğin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Nancy Morse ve Robert Weiss (1955: 191), konu ile ilgili olarak, bir işte çalışmanın toplumla sadece ekonomik yolla bağ kurmanın çok ötesinde bir anlam ifade ettiğini, bir işe yaramak ve toplumla çok yönlü bağ kurmak yani sosyalleşmek olduğunu, işsizliğin sosyalleşme önünde önemli bir engel teşkil ettiğini belirtmektedir. Çünkü sosyalleşmek maddi bir maliyet gerektirmektedir. İşsizler bireyler ya ailelerinden aldıkları yardımlara dayalı sınırlı gelirlere sahip olduklarından ya da hiçbir gelire sahip olmadıklarından onların sosyal yaşamları sekteye uğramaktadır. Bu da onların manevi açıdan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Zira Ray Turner'in (1981: 357) ifade ettiği üzere, bireylerin sahip oldukları sosyal ağlar onların yaşadıkları sorunların üstesinden gelmeleri için çok önemli etkilere sahiptirler. Fakat bu ağların zayıflaması veya ortadan kalkması, işsizlerin daha da yalnızlaşmalarına yol açabilmektedir. Bu durum arkadaş gruplarından ayrılma, eski arkadaşları ile görüşmeme şeklinde görülebilmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların Kendi Harcamalarını Kısıtlama Durumu

Katılımcılara, “Kendi harcamalarını kısıtlıyor musunuz? ekinde soru yöneltmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

K.1	Evet birçok zaman düşünüyorum.
K.2	Evet.
K.3	Evet.
K.4	Hayır.
K.5	Zaten varsa olanla idare ediyoruz mümkün oldukça, olmadığında zaten olmuyor.
K.6	Evet.
K.7	Evet.
K.8	Evet, ailem benim ihtiyaçlarımı karşılayamadığı için oluyor.
K.9	Evet.
K.10	Evet.
K.11	Evet.
K.12	Evet yük olduğumu düşünüyorum.
K.13	Evet.
K.14	Hayır.
K.15	Evet kısıtlıyor.

Tablodan da görüldüğü üzere, 13 katılımcı ekonomik yetersizlik nedeniyle kendi maddi kaynakları olmadığından dolayı ailesinden yardım almakta ve bunu sonucunda ailesinin kendi kişisel harcamalarını kısıtladığını belirtmektedir. İşsiz kalan bireylerde ekonomik anlamda genelde ilk olarak görülen davranışlardan bir tanesi maddi ve kişisel kısıtlamaya gitmektir. Öncelikle işsiz bireyler Abraham Maslow’un tespit ettiği ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan en temel ve gerekli olan fizyolojik ihtiyaçları karşılamaya yönelmektedirler. Nitekim Maslow (2000), bireylerin yaşamda belirli bir silsile haline olan ihtiyaçları olduğunu fakat önem ve zorunluluk derecesine göre söz konusu ihtiyaçların aşağıdan yukarıya doğru bir hiyerarşi oluşturduğunu belirtmektedir.

Şekil 1 - Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi

URL-1: <https://serhanwbahar.medium.com/holistik-i-CC%87htiya%C3%A7lar-hiyerar%C5%9Fis-kuram%C4%B1-516bb2dd0628> (e.t. 19.09.2023).

Maslow'a göre, yeme, içme uyku ve giyinme gibi fizyolojik ihtiyaçlar en temel ihtiyaçtır. Bunu kişisel güvenlik ve iş güvenlik takip etmektedir. Bunları gideren bireyler arkadaşlık, aile, samimiyet dostluk, sosyalleşme, sevgi gibi ait olma şeklindeki ihtiyaçları karşılamaya yönelmektedir. Ardından toplumsal saygı, toplumsal itibar, statü gibi dördüncü ihtiyaç ihtiyacı gelmektedir. Son olarak insanın arzu ve isteklerini yani kendini gerçekleştirme ihtiyacı devreye girmektedir.

Şu ana kadar ki ifadeleri baz alındığında, katılımcıların bazen fizyolojik gibi en temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorluk çektikleri, aile içi sevgi ve sosyalleşme ihtiyaçlarında sorun yaşadıkları, dahası, toplumsal itibar ve kendini gerçekleştirme şeklindeki üst basamaktaki ihtiyaçlarını neredeyse karşılayamadıkları görülmektedir. Çalışmanın geneli düşünüldüğünde, çoğunluğunun genç işsizlerin oluşturduğu katılımcılar, *insanca yaşamak için değil hayatta kalmak için* mücadele etmektedirler. Çoğu insan yaşamın sınırında dolaşmakta ve sınırlı bir yaşam sürmektedir. Beklentilerini sürekli ötelemekte ve en önemlisi umutlarını ertelemektedir.

Sonuç

Ebeveynleriyle yaşamak zorunda kalan işsiz bireylerin aile içi ve sosyal ilişkilerinin sosyolojik olarak incelenmesini konu edinen araştırmada, katılımcıların genel olarak ebeveynlerinin yanında maddi ve manevi olarak birçok olumsuz durum ve sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları sorunlar, bireysel bazda statü kaybı, yalnızlık, içe kapanma, psikolojik gerilimler ve bunun sonucunda depresif ruh hali olarak kendini göstermektedir. Katılımcılar, işsiz kaldıktan sonra artan bunalım nedeniyle kendilerini eve kapatmak yoluyla sosyal hayattan izole etmektedirler. Bazı katılımcılar psikolojilerinin bozulduğunu kendilerini manevi olarak eksik hissettiklerini dile getirmişlerdir. Yine psikolojik bağlamda öz-güven eksikliği, öz-saygı eksikliği, can sıkıntısı, endişe ve dolayısıyla yoğun bir anksiyete hali yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle bireyin kendine verdiği değer ya da benlik inşasında sorunlara yol açtığına vurgu yapmışlardır.

Bu noktada aile mensuplarından ihtiyaçlarını karşılamak için aldıkları paranın yarattığı mahcubiyet hissi, o bireylerde zamanla teslimiyet ve katlanma duygusuna evrilebilmektedir ki bu da onları tavizkar olmaya itebilmektedir. Zira konu ile ilgili olarak katılımcılar, aileye yük olma duygusunun getirdiği utangaçlık, sıkılma ve tedirginlik duygusunu yaşamaktadırlar. Aileleri tarafından doğrudan veya dolaylı baskı görmeseler dahi işsizliği bizatihi kendisi onlarda bir baskıya neden olmaktadır.

İşsiz genç bireyler kendilerine yabancılaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra bir katılımcının, "yakın çevrem benden uzaklaştı" ifadesinde de olduğu üzere sosyal çevre kaybına uğramaktadırlar. Daha önceden ebeveyn evinden ayrı bir yerde yaşayan ve çalışan ancak işsiz kaldıktan sonra aile evine dönen genç bireyler, yaşamlarındaki radikal değişimden kaynaklı psikolojik ve sosyal sonuçlara/sorunlarla uğraşmaktadırlar. Öte yandan yaşadıkları güven kaybı onlarda özsayıgılarını yitirmelerine neden olmaktadır. Bazen sahipsiz olduklarını hissetmektedirler. Bunun sonucunda kişilik aşınması ve erimesi oluşabilmektedir. Kendilerini gerçekleştirme olanaklarından uzak kalmaktadırlar.

Ailesiyle olan ilişkileri zamanla bozulan işsiz bireylerin ciddi sorunlar yaşadıkları gözlemlenmektedir. Ailesine, topluma yük oldukları şeklindeki duygu onlarda çeşitli türden baskılara yol açabilmektedir. Kişisel ihtiyaçlarını ebeveynlerinden karşılayan bireyler bu durum içerisinde harçlık istemekten dahi çekinmekte, söz konusu kişilerin ebeveynlerine olan bağımlılıkları artmaktadır. Çoğu katılımcı, ailelerinden çalışmalarını yönünde baskıya uğramakta olup, bu durum erkeklerde daha fazla gözlemlenmektedir.

İşsiz kalarak ailesiyle yaşamak zorunda olan bireyler gerek aile içerisinde gerekse toplum içerisinde dışlandıklarını hissedebilmektedir. İşsiz bireylerin işsizlik nedeniyle diğer aile bireyleriyle ilişkileri kopuk ve zayıf olmaktadır. Özellikle işsiz kalan bireyler ailesiyle beraber yaşarken onlardan farklı biri olarak hissetmesinden kaynaklı bu sorunlar daha da büyümektedir. Bu kişilerde aileye ve aile bireyelerine, dahası kendine yabancılaşma eğilimi görülmektedir. İşsiz genç bireylerde önce kendilerine ve sonra da ailelerine yabancılaşma, aile ilişkilerinde zayıflama güven kaybı sorunu baş göstermektedir. Bu aile içinde bazen gerginliklere, hatta çatışmalara kadar varabilmektedir.

İşsiz bireylerin boş zamanlarında sosyal aktivitelere ayıracak maddi kaynakları olmadığından sosyal hayatları çok kısıtlı olmaktadır. Bu durum o bireylerin kendilerini eve kapatmalarına neden olmaktadır. Katılımcıların bir mekânda bir şeyler yemek içmek, sinemaya gitmek, tiyatroya gitmek ya da tarihi gezilere katılma gibi sosyal aktivite sıklıklarının çok azaldığı hatta olmadığı görülmektedir. Zira o kişiler harcamalarda kısıtlamaya ve ardından genel olarak kesintiye gitmektedirler. Kısıtlı ve zorunlu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Zevklerinden, arzularından arındırılmış ve biyolojik sınırlara indirgenmiş bir hayat içinde hayata ve sosyal hayata mesafe koymaktadırlar. Dolayısıyla genç işsiz bireylerde görülen en önemli sorun, işsiz olmaktan kaynaklı ekonomik sınırlılığın sosyalleşmelerini engellemesidir.

Diğer önemli bir sorun kimlik inşasında ve kendini ifade etme biçiminde görülmektedir. İşsiz bireylere karşı tesis edilen mahalle/yakın çevre baskısı, sosyal dışlanma/marjinalizasyon onları ciddi şekilde etkilemektedir. Özellikle, göz kaçırma, arkadaşları ile ilişkilerde sınırlama, aileye ve topluma yük olma durumu, harcamaları olabildiğince kısıtlama onları sosyal olarak etkilemektedir. Asgari yaşam sınırlarında dolaşmaktadırlar, çoğu zaman yaşamı ertelemektedirler ve yaşamı ıskalamaktadırlar. Sözü edilen bireylerin sosyal ilişki bağları zayıflamakta, onları saran sosyal halkalar, yani yaşam alanları giderek daralmaktadır. Bu bireyler sosyal statü kaybına uğramaktadırlar. En önemlisi özgürlük duygusunu yitirmektedirler. Zira çalışırken yaşamlarını ekonomik bağımsızlık üzerine inşa eden, bunun sonucunda aileleri ve toplumla kurdukları ilişkileri daha özgür yaşayan gençler, bir tür bağımlılığa sürüklenmektedir.

Kaynaklar

- Ayano, Getinet v.d. (2020), "Youth Unemployment and Mental Health: Prevalence and Associated Factors of Depression Among Unemployed Young Adults in Gedeozone, Southern Ethiopia", *International Journal of Mental Health Systems*, 14: 61.
- Creswell, John. W. (2013), *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, (3. Baskıdan Çeviri) Çeviri Editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Coenjaerts, Claudia v.d. (2009), Youth Unemployment. In: OECD, Promoting Pro-Poor Growth: Employment, OECD, Paris.
- Çakır, Ömer (2002), "Toplumsal Dışlanma", *Toplumsal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3.
- Dursun, Salih v.d. (2009), "Üniversite Öğrencileri Arasında İşsizlik Kaygısı", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 71-84.
- Durkheim, Emilé (2014), *Toplumsal İşbölümü*, çev. Özer Ozankaya, İstanbul: Cem Yayınları.
- Erdoğan, Nihat (1991), *Sosyolojik Açından Kent İşsizliği ve Anomi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Erol, Sevgi Işık (2013), "İşsizliğin toplumsal Dışlanma Üzerine Etkisi", *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 3-4-5.
- Feather, Norman (1997), "Economic Deprivation and the Psychological Impact of Unemployment", *Australian Psychologist*, 32 (1), pp. 37-45.
- Gilley, Tim (1993), *What chance a job? Employment of Parents with Young Children*, Brotherhood of St. Laurence, Melbourne.
- Gündoğan, Naci ve Kemal Biçerli (2004), *Çalışma Ekonomisi*, Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Irmak, Özlem (1996), *Sosyolojik Bir Olgu Olarak İşsizlik ve Aile Üzerindeki Etkileri*, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Jones, Loring (1988), "Unemployment and Social Integration: A Review," *The Journal of Sociology & Social Welfare*, Vol. 15: Iss. 4, Article 10.
- Kocacık, Faruk, (2000), *Çalışma Sosyolojisi*, Sivas: Dilek Ofset.
- Kurt, Şenol (2006), "İşsizliğin Psiko-toplumsal Sonuçları ve Türkiye Üzerine Muhtemel Etkileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, s. 358-379.
- Malik Mohammed, Ashraf, (2014), "An Overview of Alienation among Unemployed Adults: A Literature Survey", *J Psychol Psychother*, 4: 5.
- Maslow, Abraham, (2000) "A Theory of Human Motivation", August, (Originally Published in *Psychological Review*, 1943 50, 370-396) .
- McClelland Alison (2000), "Effects of Unemployment on the Family", *The Economic and Labour Relations Review*, Volume 11, Issue 2 Dec, pp. 177-345.
- McClelland, Alison (1993), "Long-term unemployment: Costs and Responses", *Policy Forum Australian Economic Review*, 102, pp. 26-30.

- Morce, Nancy and Robert S. Wiess, (1955), "The Function and Meaning of Work and the Job", *American Sociological Review*, Apr., Vol. 20, No. 2 pp. 191-198.
- Morrell, L. Stephen v.d. (1998,) "Jobless, Unemployment and Young People's Health", *MJA*, Vol 168, 2 March.
- Sandalcılar, Aile Rıza (2012), "İşsizlik Boşanmayı Etkiliyor Mu? Bölgesel Panel Nedensellik", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2.
- Talas, Cahit (1976), *Toplumsal Ekonomi*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (2014), T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Turner, Jay (1981), "Social Support as a Contingency in Psychological Well-Being", *Journal of Health and Social Behavior*, Dec., Vol. 22, No. 4, pp. 357-367.
- Yüksel, İhsan (2003), "İşsizliğin Psiko-toplumsal Sonuçlarının İncelenmesi (Ankara Örneği)", *Ç.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2.
- Zuelkea, Andrea vd. (2018), "The Association Between Unemployment and Depression", *Journal of Affective Disorders*, Volume 235, 1 August, pp. 399-406.

İnternet Kaynakları

- Country Economy: <https://countryeconomy.com/unemployment> (e.t. 16.01.2024).
- URL-1: <https://serhanwbahar.medium.com/holistik-i-CC%87htiya%C3%A7lar-hiyerar%C5%9Fisi-kuram%C4%B1-516bb2dd0628> (e.t. 19.09.2023).
- ILO (2023), <https://www.ilo.org/tr/publications/genc-istihdaminda-iyilesme-oldu-mu> (e.t. 22.04.2024).
- TÜİK (2004), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-%C4%B0statistikleri-May%C4%B1s-2023-49387&dil=1> (e.t. 16.01.2024).
- TÜİK (2023), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Nisan-2023-49373> (e.t. 22.04.2024).